

XENRY ΠΕΡΣΕΛ

Περί τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος ὄλοι οἱ ἄγγλοι δάσκαλοι τοῦ μαντηριαλισμοῦ, τοῦ βίρτζιναλ καὶ τοῦ λαούτου εἶχαν πεινάει πιά ἢ βρίσκονταν στὰ τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς τους. Μὰ ἡ γενιά τούτου διαδέχθηκε δὲν κληρονόμησε τὴν ἰδιοφυία τους, γι' αὐτὸ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς δὲν κατάφεραν ν' ἀφομοιώσουν τὶς Ἱταλικές καὶ τὶς Γαλλικὲς ἐπιδράσεις ποὺ δέχονταν ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπη, πράγμα ποὺ μειώνει τὴν πρωτοτυπία καὶ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου των.

Ὁ καλύτερος συνθέτης τῆς νέας αὐτῆς μουσικῆς περιόδου τῆς Ἀγγλίας ἦταν ὁ Χένρυ Λόου, ποὺ ἔζησε ἀπὸ τὸ 1595 ὡς τὸ 1662. Μουσικὸς ἀρκετὰ ἰσχυροκλιμένος καὶ ἑξαιρετικὰ ἔξυπνος σὸν τὸν ἀδελφὸ τοῦ Γουλιέλμου, ἐπίσης συνθέτη, ἔγραψε ἀξιόλογα ἔργα ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοσμικῆς μουσικῆς. Ὁ συνθέτης αὐτὸς εἶχε γοιτυεῖται κυριολογικὰ ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴν ὄπερα, ὅπως φαίνεται στὴ θεατρικὴ μουσικὴ του, ὅπου ξεχωρίζει τὸ ἀριστοτέλειμα τοῦ «Κάμος» γραμμένο πάνω σὲ ποιητικὸ κείμενο τοῦ φίλου του Μίλτον, τοῦ μεγάλου ἐπικού ποιητῆ τῆς Ἀγγλίας.

Στὰ 1656 ὁ Γουλιέλμος Ντάνεβαν, μὲ τὴν συνεργασία τῶν συνθετῶν Χένρυ Λόου, Τσάρλς Κόλμαν, Κάπταιν Κούκ, Χούντσον καὶ Μάθιου Λόκ, ἀνέβασε ἕνα θεατρικὸ ἔργο ποὺ τὸ κείμενο του τραγουδιῶν ἀλόκληρο. Τὸ ἔργο αὐτὸ, ποὺ εἶχε τὸν τίτλο : «Ἡ πολιορκία τῆς Ρόβου» στάθηκε ἡ πρώτη Ἀγγλικὴ ὄπερα. Τὸν ἄλλο χρόνον ἀνέβασε ἄλλες δύο ὄπερες. Δυστυχῶς δὴ αὐτὴ ἡ μουσικὴ χάθηκε κι' ἴτσι δὲν ἔζηρομε πῶς ἦταν ἀκριβὸς τὸ μελοδραματικὸ ὄφους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στὴν Ἀγγλία. Μποροῦμε ὅμως νὰ σχηματίσουμε κάποια ἰδέα γι' αὐτὸ, ἀπὸ τὴ Μάσκ «Ἐρωτὰς καὶ θάνατος» τοῦ Σπίρλεϋ, ποὺ τὴ μουσικὴ τῆς τῆν ἔγραψαν οἱ συνθέτες Κριστόφερ Γκίμπονς καὶ Μάθιου Λόκ, γύρω στὰ 1655. Σ' αὐτὸ τὸ ἔργο παρατηροῦμε βέβαια ἕνα ἀξιοπρόσεχτο ὀργανικὸ ὄφους, ὅμως ἡ μουσικὴ του εἶναι φτωχὴ στὸ σύνολό τῆς, ἐν συγκρίσει μὲ τὶς δημιουργίες τῶν προγενεστέρων Ἀγγλων συνθετῶν. Κι ὅμως ὁ Μάθιου Λόκ, ποὺ ἔζησε ἀπὸ τὸ 1610 ὡς τὸ 1677, εἶναι ὁ μόνος μουσικὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποὺ ἐμφανίζεται σὸν μὲν ἀξιόλογη μουσικὴ προσωπικότης. Γιατὶ ἀν οἱ μελωδίες καὶ τὰ ρεσιτατίβου του παρουσιάζουν κάποια στεγνότητα ὄφους, ὅμως οἱ συνθέσεις του γιὰ ὀρχήστρα μαρτυροῦν πῶς ἦταν ἕνα ἑξαιρετικὰ προικισμένον συνθέτης. Ἰδίως στὴ μουσικὴ ποὺ ἔγραφε γιὰ τὶς Μάσες. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἄς ποῦμε λίγα λόγια γι' αὐτὸ τὸ καινούργιο Ἀγγλικὸ θεατρικὸ εἶδος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὴ Μάσκ.

Ἡ Ἀγγλία ἦταν ἡ πρώτη χώρα ποὺ δέχτηκε καὶ καλλιέργησε τὴ νεοφερμένη μουσικο-θεατρικὴ φόρμα ποὺ πρωτοδημιουργήθηκε στὴ Γαλλία : τὸ Αὐλικὸ μπαλέτο, ποὺ στὴν Ἀγγλία τὴν ὀνόμασαν Μάσκ, ἀπὸ τὸν Ἱταλικὸν δὲν Μασκεράτα, ἐπειδὴ οἱ ἠθοποιοὶ—χορευτὰι ποὺ λάβαιναν μέρος σ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς παραστάσεις ἦσαν μασκαρεμένοι σὲ θεοὺς, ἦρωες καὶ διάφορα ἄλλα μυθολογικὰ ἢ πραγματικὰ πρόσωπα. Ἡ φόρμα τοῦ Γαλλικοῦ Αὐλικοῦ μπαλέτου διατηρήθηκε στὴν Ἀγγλία ἀναλλοίωτη μὲ τὰ ρεσιτατίβου τῆς, τὰ τραγουδία τῆς, τὴν πρόζα, τὴν παντομίμα καὶ τοὺς χοροὺς τῆς, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ κυριώτερό τῆς στοιχεῖο. Μὰ

μόνη διαφορά, ὅτι ἐνῶ στὴ Γαλλία τὸ λογοτεχνικὸ στοιχεῖο τοῦ Αὐλικοῦ μπαλέτου παραμελήθηκε πολὺ νωρὴς, στὴν ἀγγλικὴ Μάσκ πῆρε γρήγορα μὲν ἑξαιρετικὰ σημαντικὴ ἐξέλιξη, χάρι κυρίως στὴν ἰδιοφυία τοῦ δραματικοῦ συγγραφέα Μπέν Τζόνσον, ποὺ ἔζησε ἀπὸ τὸ 1573 ὡς τὸ 1637. Σ' ὅλες τὶς Μάσες ἡ μουσικὴ κατεῖχε πρωτεύουσα θέση. Ἡ μουσικὴ αὐτὴ ἦταν εὐκολη, ρευστὴ, καὶ τὸ ὄφους τῆς μάλλον λαϊκὸ. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ τραγούδια, μουσικοὺς διαλόγους, μάρς, χορωδίες καὶ ὀργανικὰ χορευτικὰ κομμάτια. Ὅπως στὴ Γαλλία τὸ Αὐλικὸ μπαλέτο, ἔτσι καὶ στὴν Ἀγγλία ἡ Μάσκ ἦταν ἕνα θέαμα ἀριστοκρατικὸ, προορισμένον ἀποκλειστικὰ γιὰ νὰ διασκεδάξῃ τοὺς ἀρχόντες καὶ μερικὸς πλούσιους, ποὺ μονάχα αὐτοὶ μποροῦσαν νὰ πληρῶνουν τὰ τεράστια ἐξοδα ποὺ ἀπαιτοῦσαν αὐτὰ τὰ θέαματα. Οἱ ὀρχήστρες ποὺ συνδύεσαν τὶς Μάσες ἦσαν πολυμελετέρες ἀπὸ τὶς σύγχρονες τῶν Γαλλικῆς ἢ Ἱταλικῆς ὀρχήστρες καὶ ἔφταναν ν' ἀποτελοῦνται ἀπὸ 60—80 μουσικοὺς.

Τίποτα σχεδὸν δὲν διασώθηκε ἀπὸ τὶς παλιότερες μουσικὲς συνθέσεις γιὰ Μάσες, ἐκτός ἀπὸ μερικὰ τραγούδια τοῦ Μόρλεϋ καὶ τοῦ Τζῶν Γουλιουμ, ποὺ φαίνεται πῶς ἦσαν γραμμένα γιὰ μερικὲς ἀπὸ τὶς πρώτες Μάσες. Ἀπὸ τ' ἀντικαθρεπτοίματα ὅμως αὐτῆς τῆς μουσικῆς στὰ μουσικὰ κομμάτια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὰ γραμμένα γιὰ βίρτζιναλ ἢ γιὰ λαούτο, συμπεραίνομε μὲς ἐμοῖαε μὲ τὴ μουσικὴ τῶν γαλλικῶν αὐλικῶν μπαλέτων.

Οἱ πρώτοι γνωστοὶ συνθέτες μουσικῆς γιὰ μάσες ἦσαν ὁ Τόμας Κάμπαιν καὶ ὁ Ἄλφονσο Φεραμόσκο. Ὁ Κάμπαιν μάλιστα εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ συντέλεσε στὸ νὰ γίνουν τῆς μόδας τὰ Αἶψα, τὰ τραγουδιὰ δημοδοῦν μὲ ὀργανικὴ συνοδεία, καὶ ὁπταῖζε τὴ μουσικὴ στὴν ποίηση. Μὲ τὸ συνθέτη Νικόλα Λανιέρ, ποὺ ἔζησε ἀπὸ τὸ 1588 ὡς τὸ 1666, ἡ Μάσκ ξεμάκρυνε ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ στυλ, μὲ τὴν προσπάθεια ποὺ ἔκανε ὁ συνθέτης αὐτὸς νὰ δημιουργήσῃ ἕνα καθαρὰ Ἀγγλικὸ στυλ ρεσιτατίβου, κατ' ἀπομίμηση τοῦ Ἱταλικοῦ. Ἡ μουσικὴ του ὅμως εἶναι φτωχὴ καὶ ἀχρωμὴ, ὅπως ὅλες σχεδὸν οἱ Ἀγγλικὲς μουσικὲς συνθέσεις τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος.

Σαφικὸν, μέσα σ' αὐτὴν τὴ μουσικὴ παρακμὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐλαμψε, στὰ 1680, ἕνα τεράστιον φωτεινὸν μετώπου ποὺ φώτισε μὲ τὸ ἐκθαμβωτικὸ του φῶς ὀλόκληρον τὸ στερεώμα τῆς ἀγγλικῆς μουσικῆς : ὁ Χένρυ Περσέλ, ποὺ ἔζησε ἀπὸ τὸ 1658 ἕως τὸ 1695. Φύση γενναῖοδωρη, ὄλο ἐνθουσιασμοῦ κι' ἐξυπνάδας, μ' ἐκδηλῆ κλίση πρὸς τὸ χιούμορ, ὁ λιγχοχρόνος αὐτὸς συνθέτης, ποὺ ἡ φθισὶ τῶν ἔθρισε σ' ἡλικία μόλις 37 χρόνων, εἶναι ἡ μοναδικὴ μουσικὴ μεγαλοφυΐα τῆς Ἀγγλίας, ποὺ παίρνει δικαιοματικὰ ἐξέχουσα θέση στὸ μουσικὸ Πάνθεον. Μέσα στὸν αὐτὸν σύνοτον διάστημα τῆς ζωῆς του, δημιούργησε ἕνα μνημειώδες ἔργο, ἀνόμοιο βέβαια ποιοτικὰ, μὰ ποὺ περιλαμβάνει τὰ πῶς διαφορετικὰ μουσικὰ εἶδη. Ἄν στὰ ἔργα του βρίσκουμε τὴν ἐπίδραση τοῦ ὄφους τοῦ Λοῦλι, συγκεραμμένη τὴν ἐκδηλῆ μίμηση τοῦ Ἱταλικοῦ φωνητικοῦ ὄφους, αὐτὸ δὲ μὲ μὴν κοινό τὸν ἀξία τοῦ ἔργου του καὶ δὲν πρέπει νὰ μὰς ἐκπλήττει. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὸ ὄφους τῶν παλιῶν

"Αγγλων μαντριγκαλιτών είχε εγκαταληφθεί, ενώ αντίθετα η γαλλική κι η Ιταλική μουσική είχαν εγκλιματισθεί πιά στην 'Αγγλία. Ο βασιλιάς αυτής της χώρας Κάρολος ο 2ος, είχε σχηματίσει ένα συγκρότημα από 24 βιολιά, και άπομιση του Ισπαρίθου συγκροτήματος βιολιών του βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκου του 14ου, ενώ ως τότε χρησιμοποιούσαν στην 'Αγγλία συγκροτήματα, αποτελούμενα μονάχα από βιόλες διαφόρων μεγεθών. Το συγκρότημα αυτό του Βασιλιά Καρόλου το διήρθετο επί 1663 ο "Αγγλος αρχιμουσικός Τζών Μπάνστερ, θιασώτης του Λουλιτιστικού θύσου. Ο Αρχιμουσικός του βασιλικού παρεκκλησίου Χάμφρεϊ Πέχουμ παίρνει την ίδια εποχή εντολή να προσομοιωσει τη μουσική του στα γαλλικά υποδείγματα. Ο Γάλλος Λουί Γκραμπύ διορίζεται αρχιμουσικός της αγγλικής βασιλικής μουσικής και τελικά ο ίδιος ο βασιλιάς δίνει στον επίσης Γάλλο συνθέτη Ρομπέρ Γκαμπριέλ και στο συνεργάτη του Γκραμπύ την άδεια να ιδρύσουν μία Βασιλική Μουσική 'Ακαδημία, το θνήσκωπο του 1673. Πώς λοιπόν ο Περελ μπορεί να μείνει άνεπιρέαστος απ' αυτόν το μουσικό παγγαλλισμό που τον περιτριγυρίζει;

"Όμως τα γαλλικά υποδείγματα που έχει όπ' όψη του όταν γράφει τις χορευτικές του μελωδίες, τα Ιταλικά μουσικά σπολδία που χρησιμοποιεί στα τραγούδια του, τα επίσης Ιταλικά υποδείγματα που μεταχειρίζεται στις σονάτες του δεν έμποδίζουν τον Περελ να μείνει πάντα ένας καθαράσκιος Βρετανός συνθέτης. Η ίδιουσικρασία του, το σπιθόβολο χιοβόμορ του και προκπνώντα η τέχνη του να συνταιριάζει το δνειρο με την πραγματικότητα είναι χαρίσματα άξια ενός μεγάλου καλλιτέχνη, συμπατριώτη του Σαίξπηρ.

'Ακούοντας τα έργα του Περελ μένουμε κατάπληχτοι από την ποιητική άναμοιογένεια που παρηγορούμε κάποτε σε μερικά απ' αυτά. Κοντά σ' έξοχες φράσεις του πραγματικές μεγαλοφυείς δημιουργίες, βλέπουμε άνεξήγητες άδυναμίες, ώσποτε άδελιότητες γραφίσματος, που έμπορου να χαρακτηριστούν σαν ξαφνικές διαλείψεις έμπνεύσεως, που τον έμποδίζαν να ολοκληρώσει όρισμένες ύπεροχες ίδέες του. "Όμως, πλάι σ' αυτές τις παράξενες άδυναμίες του, ξετηθούν φράσεις σπάνιας τέχνης και όμορφιάς, άρμονίες πρωτότυπες και μία ποίηση γεμάτη πλοσία οικιλία. Το μεγαλειό του Περελ παρουσιάζεται πραγματικά με διαλείπουσες άστραπές, μά ό άστραπές αυτές είναι τόσο συχνές ώστε μάς κρατούν σ' ένα συνεχές θάμψωμα μπροστά στο άθάνατο έργο του πιά λαμπρού συνθέτη της αγγλικής μουσικής.

Τό όλο του συνθέτη έργο άποτελείται από 29 ώδες, 54 παρτιτούρες θεατρικής μουσικής κι από μία τεράστια ποσότητα κάθε είδους εκκλησιαστικής και κοσμικής μουσικής.

'Ανάμεσα στις πύ σημαντικές δημιουργίες του θεατρικής μουσικής ξεχωρίζουν τά έργα: Βασιλιάς 'Αρθουρος, η Βασιλίσσα τών ζωτικών, Τιμών ό 'Αθηναίος, Διοκληπιάνος, η Τρικυμία, η 'Ινδη βασιλίσσα και μία μονάχα όπερα: Διδώ και Αίνεας, ύπεροχη δημιουργία δραματικής μουσικής, γραμμένη πάνω σ' ένα άνοσοιο λιμπρέτο. Καθώς βλέπουμε από τους τίτλους τών έργων γιά τά όποια ό Περελ έγραψε σκηνηκή μουσική, τά περισσότερα απ' αυτά ήσαν του Σαίξπηρ.

Μά την εποχή εκείνη το αγγλικό κοινό άγαπούσε πύ πολύ τά θεατρικά έργα που γούψευαν περισσότερο τά μάτια του παρά τό συναισθηματικό του κόσ-

μο. "Ετσι τό ενδιαφέρον του τό τραβούσε κυρίως ή φανταχητή σκηνοθεσία και τά καταπληκτικά μηχανικά έφφε, παρά τό ίδιο τό έργο, που έμενε πάντα σε δεύτερο πλάνο. Συγγραφείς σαν τόν Τόμας Σάντυουελ, έβρισκαν πώς τά δράματα του Σαίξπηρ δεν ήσαν κατάλληλα γιά τέτοια σκηνηκή έφφε και γι' αυτό τά διασκεάζαν κολοβώνοντας τα και προβιόντας την πρόθεση του Σαίξπηρ κατά τόν πύ άξιοβρήητο τρόπο. Σ' αυτή την πρόβια πρόσφερε συχνά την συνεργασία του ό Περελ, γραφώντας μουσική γι' αυτά τά διασκευασμένα έργα. Μά οι διασάρχες δεν του έπέτρεπαν να γράφει μουσική γιά όλόκληρο έργο, άλλα μονάχα γιά όρισμένες μεμονωμένες σκηνές του. 'Η μουσική αυτή άποτελείται από όρισμένα όργανικά κομμάτια, γυμμένα συνθήδες πάνω σε χορευτικές φόρμες, κι από μερικά σύντομα τραγουδάκια. "Εξη έργα του μονάχα ξεφεύγουν από αυτόν τόν περιορισμό, ή Βασιλίσσα τών ζωτικών, ή Όθελλά, ό Βασιλιάς 'Αρθουρος, η 'Ινδη βασιλίσσα και οι δύο μάσκες του: Τιμών ό 'Αθηναίος και Διοκληπιάνος. Τη μάσκα Τιμών ό 'Αθηναίος την έγραψε στά 1678 γιά την παράσταση του όμώνυμου έργου του Σαίξπηρ, που ό Τόμας Σάντυουελ άνέλαιβε νά τό διασκευάσει εκλυτερευόντας το και κάνόντας το πραγματικό θεατρικό έργο, όπως έλεγε ό ίδιος καμαρώνόντας γι' αυτό του τό Ιερόσολο κατόβρωμα.

'Η Βασιλίσσα τών ζωτικών γράφτηκε, στά 1692, γιά παρόμοιο σκοπό, δηλαδή γιά την παράσταση μιάς άνόνομης διασκευής του Σαίξπηρικού έργου. "Όνειρο καλοκαιριακής νύχτας. 'Η παράσταση αυτή άφισε εποχή και σχολιάστηκε όμνεμέντα από τούς κριτικούς, που έγραφαν πώς ό κύριος Περελ συντέλεσε σημαντικά τόν έπιτυχία της με τη μουσική του, που παρουσιάζει όλη τη λεπτότητα και την όμορφία του Ιταλικού θύσου, καθώς και τη χάρη κι εόθυμία του γαλλικού. . .

Μά τό άριστοόργημα του στον τομέα της σκηνηκής μουσικής είναι ό βασιλιάς 'Αρθουρος. Τό δράμα αυτό τό έγραψε ό θεατρικός συγγραφέας Ντράντεν με την πρόθεση να δημιουργήσει ένα θεατρικό έργο με έθνηκή πνοή, παίρνοντας γιά υπόθεση την ιστορία τών άγώνων τών Βρετανών εναντίον τών Σαξόνων στην εποχή του θρυλικού τού βασιλιά 'Αρθουρό, στον όλο άίωνα μετά Χριστόν. 'Η μουσική που έγραψε γι' αυτό τό έργο ό Περελ, άν και έπισειοδική είναι πραγματικά έμπνευσμένη και συνοδεύει παραμυθιένια ή άγροτικές σκηνές, διανθίζεται δε από ώραιότατα τραγούδια, γραμμένα σε λαϊκό ύφος.

Τό κομύφομα όμως της όλης μουσικής δημιουργίας του Περελ είναι ή μοναδική όπερά του «Διδώ και Αίνεας». Τό άριστοόργημα αυτό γράφτηκε στά 1689, πάνω σ' ένα άνοσοιο λιμπρέτο του Ναούμ Τάτ, γιά να παιχτεί «άπό τις εύγενείς δεσποινίδες» του άριστοκρατικού οκτοτροφείου του κυρίου Πρίστερ του Τσέσλερ.

Αυτή ή τρίπραχη όπερα, που άποτελείται από 5, 6, ρετσιτατίβες, κόρα και μέρη καθαρά όργανικής μουσικής, είναι μία δημιουργία άσύγκριτης όμορφιάς. "Αν διαπιστώνουμε, στά κόρα κυρίως, την έπίδραση του Λοδλί κι άν τά ρετσιτατίβες, καθώς κι ή κατασκευή που παρουσιάζουν μερικές άριες μαρτυρούν τόν εκδηλό θαυμασμό του Περελ γιά τις κατοκτηθείς τών Βενετιάνων και του Μοντεβέρνι στον τομέα της όπερας, όμως αυτές οι έπιδράσεις δε μείωνουν καθόλου την ισχυρή προσωπικότητα του συνθέτη κι ή όπερα αυτή παρουσιάζεται σαν μία έντελώς πρωτότυπη δημιουργία.

γία, όπου η τρυφερότης σμίγει με την όποβλητικότητα. Μά το κυριώτερο χάρισμα που διακρίνει τη μεγαλοφυΐα του Περόελ, τόσο στο έργο αυτό όσο και στ' άλλα έργα του σκηνικής μουσικής, είναι ένα καταπληχτικά έντονο δραματικό αίσθημα, που το συναντούμε συχνά ακόμη και στα άλλα φωνητικά του έργα κοσμικής ή εκκλησιαστικής μουσικής.

Στήν οργανική μουσική του φαντάζει πλούσια ή μεγαλόπνοη εμπνευση κι ή γερή αρχιτεκτονική του συνθέτη. Οι σονάτες του κι οι φιντασίες του περιέχουν εξαιρετικές φράσεις και τ' έργα του για εκκλησιαστικό όργανο ή κλαβιέσεν μένουν αιώνια υποδείγματα ύψους. Γενικά τό στέρεο και σοφό του έργο παρουσιάζεται σαν προάγγελος του έρχομου του 'Ιωάννη—Σεβαστιανού Μπάχ.

Δίπλα στήν τεράστια προσωπικότητα του Περόελ, του κάκου αγωνίζονται νά σταθούν οι σύγχρονοι του Βρετανοί συνθέτες. 'Απ' αυτούς ξεχωρίζουν μονάχα κάπως ο Τζών Μπλόου κι ο Τζών 'Ηκλς. Γενικά όμως θάλεγε κανείς πως ή άγγλική μουσική, πεσμένη, ύστερ' από δύο αιώνων δοξασμένη ζωή, σε μία ανέξηγητη εξάντληση, συγκέντρωσε για μία στιγμή όλες της τίς δυνάμεις για νά δημιουργήσει την έξοχη εκείνη μεγαλοφυΐα, που έμελλε νά τη δοξάσει περισσότερο από κάθε άλλο της δημιουργό, τον Περόελ. "Υστερα, τέλεια πιά άποκαωμένη απ' αυτή της την τόσο καρπερή προσπάθεια, έπεσε σ' ένα βαθύ λήθαργο που την κρατήσε σε τέλεια άδράνεια επί δύο σχεδόν αιώνες.